

SZAKÁLY Sándor

A Magyar Királyi Csendőrség felügyelői 1919-1945*

(DOI: 10.31626/HU-EISSN2530094X.II.TOM.161-176.p)

A Magyar Királyi Csendőrség felügyelője szolgálati állás néhány esztendővel a csendőrség felállítását követően jelent meg a testületben.¹ Az 1881-ben kiadott „*Utasítás a magyar királyi csendőrség számára*” szolgálati szabályzat a testület felügyelőjének szolgálati állásával kapcsolatban még semmiféle utalást nem tartalmazott.² 1902-ben jelent meg a „*Szervi határozványok a csendőrségi felügyelőség számára*” címet viselő kiadvány,³ amely a csendőrség felügyelője rendfokozatára, szolgálati állására, alárendeltségére, hivatalos címére vonatkozóan a következőket tartalmazta: „A csendőrség felügyelője a csendőrség személyi és fegyelmi ügyeire nézve a honvédelmi miniszternek segédközege és mint ilyen, úgy szolgálata, mint személyi ügyei tekintetében közvetlenül a honvédelmi miniszternek, saját személyére nézve pedig mint tábornok, felügyeli becsületügyi és bűnügyekben a honvéd főparancsnokságnak van alárendelve és az utóbbiak tekintetében a honvéd bíróságok hatósága alatt áll. A csendőrség felügyelője vezérőrnagy vagy altábornagy, s hivatalos címe: »A magyar korona országaihoz tartozó csendőrség felügyelője« állandó székhelye Budapest.”⁴

Az 1927-ben kiadott „*Szervezeti és szolgálati utasítás a m. kir. csendőrség számára.*”⁵ hivatalos kiadvány a csendőrség felügyelőjét a „Központi vezetés” szervezetei között sorolta fel⁶ és róla a következőket rögzítette: „A m. kir. csendőrség élén »a m. kir. csendőrség felügyelője« áll. Feladatát és hatáskörét a részére kiadott »Szervi határozványok« állapítják meg. A csendőrség felügyelője altábornagy, aki mellé két tábornok van beosztva, közülük a rangidősebb »a m. kir. csendőrség felügyelőjének helyettese«.”⁷

* A testületek elnevezését — az idézetek kivételével — nem a korabeli írásmód szerint tüntettük fel.

Az idézett szöveg jelent meg gyakorlatilag szó szerint az 1941-ben kiadott — és némi módosításon „átesett” — *„Szervezeti és szolgálati utasítás a m. kir. csendőrség számára”* című szabályzatban.⁸

Nem ismeretes, hogy *„Szervi határozványok a csendőrségi felügyelőség számára”*⁹ kiadvány átesett-e valamilyen módosításon 1903 óta, de 1943-ban új *„Szervi határozványok a m. kir. csendőrség felügyelője számára”* szabályzat jelent meg,¹⁰ amely a Magyar Királyi Honvédségben és a Magyar Királyi Csendőrségben bekövetkezett változások eredményeként születhetett meg. A szolgálati állás elnevezéséről, az abba helyezett személy rendfokozatáról a következőket mondta ki: „A m. kir. csendőrség élén »a m. kir. csendőrség felügyelője« áll. Ő a csendőrség legfőbb katonai parancsnoka. A csendőrség felügyelője a csendőrségtől vagy a honvédségtől származó vezérőrnagy vagy altábornagy, akit a Kormányzó Úr Ő Főméltósága nevez ki. Kinevezésére előterjesztést a belügyminiszter véleményének meghallgatása után a honvédelmi miniszter tesz.”¹¹

Az alárendelés és a szolgálati viszony témájában a *„Szervi határozványok az m. kir. csendőrség felügyelője számára.”* című szabályzat úgy rendelkezett, hogy: „A csendőrség felügyelője a csendőrség katonai vezetése, továbbá a csendőrség személyi, előléptetési, fegyelmi, valamint katonai szolgálati ügyei tekintetében közvetlenül a honvédelmi miniszternek, saját személyére nézve pedig — mint tábornok — fegyelmi, becsületügyi és bűnvádi tekintetben a m. kir. honvéd vezérkar főnökének van alárendelve. A csendőrség felügyelője a belügyminiszternek nincs alárendelve.”¹²

A csendőrség felügyelője szolgálati állást az 1919 és 1945 közötti esztendőkből a volt Magyar Királyi Csendőrségben összesen tizenkét személy töltötte be,¹³ akik esetében a vitézi jelző, nemesi előnév, a beosztás betöltésekor viselt rendfokozatok megadása mellett a születési és halálozási adatokat és vallásfelekezeti hovatartozást is feltüntettem. A beosztást időrendi sorrendben az alábbi személyek töltötték be:

- **1919. VIII. 10 – 1919. VIII. 22.** (ideiglenesen):

BARISS Árpád, csendőr ezredes (Galgóc, 1867. XII. 4 – Budapest, 1944. XI. 7. , evangélikus);

- **1919. VIII. 22 – 1920. IX. 20.** (ideiglenesen, majd „véglegesen” **1920. IX. 20. – 1921. II. 21.**)

kőrösszeghi és adorjáni gróf CSÁKY Zsigmond, csendőr ezredes, majd tábornok (Miskolc, 1866. III.1 – Bős, 1945., római katolikus)

- **1921. III. 1 – 1923. III. 31.:**

bazédi és körpényesi KONTZ Sándor, tábornok (Kisbudak, 1870. IV. 10 – Budapest, 1942. IX. 3. római katolikus /eredetileg görög keleti/)

- **1923. III. 31. – 1928. VI. 16.:**

SZÁHLENDER Béla, tábornok majd altábornagy (Budapest, 1874. I. 12 – Szigetszentmiklós, 1955. II. 2., római katolikus)

-**1928. VII. 28. – 1931. X. 5.:**

SCHILL Ferenc, tábornok (Somlóvásárhely, 1876. VI. 19 – Budapest, 1931. XII. 13., római katolikus)

-**1931. X. 5 – 1936. VIII. 1.:**

vitéz szinai SZINAY (1921. IX. 30-ig SZNISTSÁK) Béla, tábornok majd altábornagy (Eger, 1880. VI. 9. – Budapest, 1948. IX. 8., római katolikus)

- **1936. VIII. 1 – 1938. II. 1.:**

folkusfalvi FOLKUSHÁZY Lajos, altábornagy (Zólyom, 1881. IX. 28 – Salzburg /Ausztria/, 1972. I. 29., evangélikus)

- **1938. II. 1. – 1939. VIII. 1.:**

vitéz FALTA László, altábornagy (Apátfalva, 1884. XI. 24 – Budapest, 1939. IX. 6., római katolikus)

- **1939. VIII. 1 – 1942. XI. 15.:**

vitéz NEMEREY (1927-ig GROSS) Márton, tábornok majd altábornagy (Brassó, 1888. X. 17 – Debrecen, 1958. I. 11., evangélikus)

- 1942. XI. 15 – 1944. X. 16.:

vitéz FARAGHO (1927. XII. 31-ig FARAGÓ, 1929-ig FARAGHÓ) Gábor, vezérőrnagy, altábornagy majd vezérezredes (Kecskemét, 1890. II. 16. – Kecskemét, 1953. XII. 22., római katolikus)

- 1944. X. 18 – 1945. V. :

vitéz TEMESVÁRI Endre, vezérőrnagy (Marosvásárhely, 1891. I. 19. – Strasbourg /Franciaország/, 1964. VII. 20., római katolikus)

- 1944. XI. 1 – 1945. V. :

FINTA József, altábornagy (Káptalanvizes, 1889. VII. 31. – Sopron, 1968. III. 3., római katolikus).

A Magyar Királyi Csendőrség felügyelői beosztását betöltött személyek történelmi-statisztikai vizsgálata során egyrészt a családi hátteret, az iskolai végzettséget — és az azzal részben összefüggő nyelvismeretet —, a katonai-csendőri pályafutást, illetve az 1945 utáni helyzetüket érdemes vizsgálni.¹⁴

Mivel kis létszámról — mindössze tizenkét főről — van szó nyilván az eredmények csak „tájékoztató jellegűek” lehetnek, de mégis jelzés értékkel bírhatnak abban a kérdésben, hogy „kik is voltak, honnét is jöttek” a Magyar Királyi Csendőrség 1919 és 1945 közötti elsősorú (katonai) vezetői.

A Magyar Királyi Csendőrség 1919 és 1945 közötti vezetői kivétel nélkül a XIX. század utolsó harmadában születtek, többnyire alsó középosztálybeli családok gyermekeként. A családok között megtalálhatóak voltak a nemesi családok — egy arisztokrata származású személy is található a volt felügyelők között — és a polgári családok egyaránt. Azonban ezen alsó középosztálybeli családokhoz besorolható családok gyermekei mellett számosan voltak a Magyar Királyi Csendőrség felügyelői között olyanok is, akik kispolgári családok gyermekeként látták meg a napvilágot.

Ha az apák foglalkozását nézzük, akkor a Magyar Államvasutak tisztviselőitől, a városi hivatalnokokon keresztül az orvosig és a gyógyszerészig, valamint a földbirtokosig, illetve

a katonatisztig sok foglalkozás, hivatás képviselőit találhatjuk meg közöttük. Az édesanyák esetében szinte kizárólag csak kereső foglalkozást nem folytató személyekkel találkozhatunk. Ez egyébként az adott időszakban teljesen természetes volt.

A családok szinte kivétel nélkül vagyontalanok voltak. Még az arisztokrata származású CSÁKY Zsigmond családja sem rendelkezett jelentősebb földbirtokkal.

A legtöbb, — később első számú csendőrségi vezetővé váló — személy három - hat gyermekes családból származott. A vallási hovatartozásukat tekintve pedig azt tapasztalhatjuk, hogy a magyarországi vallási felekezetek közül a római katolikus és az evangélikus képviselőit találjuk az egykori felügyelők között. Egy személy esetében ismeretes a vallási felekezet megváltoztatása, ami házasság okán következett be.

Nem lenne egyszerű meghatározni a tizenkét személy esetében a nemzetiségüket, mivel nem található róluk olyan adat, ami ne magyar származást igazolna, de minden bizonnyal német eredetűnek tekinthető a NEMEREY — eredetileg GROSS — Márton, SCHILL Ferenc, illetve valamilyen szláv eredetű SZINAY — eredetileg SZNISTSÁK — Béla. Mivel nevezett személyek származásukkal kapcsolatban maguk nem nyilatkoztak, nemzetiségük illetően történő jelzése csak a nevükből, születési helyükből feltételezhető.

A születési hely vizsgálata egyébként a két világháború közötti Magyarország katonai és/illetve csendőri felső vezetői esetében érdekes és tanulságos. Egy nagyobb vizsgálat eredményeként kiderült, hogy a trianoni békediktátum által elcsatolt területekről származott a magyar katonai felső vezetés több mint 50 százaléka és ugyanez derült ki az 1919 és 1945 közötti magyar csendőri felső vezetők esetében is.¹⁵

Úgy vélem ennek a tényezőnek is meghatározó szerepe volt a csendőri, katonai vezetőknek a revízióhoz való viszonyában, annak következetes hangoztatásában és támogatásában.

A jelen vizsgálatban szereplők esetében ez az arány egyébként nem a leírtakat tükrözi, mivel a tizenkét személy

közül heten a trianoni Magyarország területén, hárman a Romániához, míg ketten a Csehszlovákiához csatolt területeken születtek és senki nem született a Szerb - Horvát - Szlovén (később Jugoszláv) Királysághoz csatolt területeken, avagy az Ausztriához került Nyugat-Magyarországon.

A Magyar Királyi Csendőrség felügyelőinek iskolai végzettségéről, illetve idegen nyelvismeretéről a következőket lehet elmondani, előrebozsátva azt, hogy ők a XIX. század utolsó harmadában és a XX. század első éveiben végezték a tanulmányaikat, amelyek elemi iskolai éveket, középiskolai tanulmányokat, illetve katonai tanintézeteket jelentenek.

Az elemi iskola első négy osztályának elvégzését követően a tizenkét személy közül tízen gimnáziumban, egy személy reáliskolában, míg egy másik személy császári és királyi katonai alreáliskolában kezdte el a középiskolai tanulmányait.

Közülük öten a gimnázium negyedik osztályának elvégzését követően, ketten a gimnázium ötödik osztályának elvégzését követően, míg a reáliskola negyedik osztályát elvégzett személy is katonai tanintézetekben tanult tovább. A katonai császári és királyi alreáliskolában tanuló egy személy császári és katonai főreáliskolában tanult tovább. Hárman a gimnázium nyolcadik osztályában fejezték be a középiskolai tanulmányaikat és tettek sikeres érettségi vizsgát. Ez azt jelzi, hogy a tizenkét főből kilencen már a 18. életévük betöltése előtt a katonatiszti hivatást tekintették életcéljuknak és annak megfelelő képzőintézményekben folytatták a tanulmányaikat.

A 14-15 éves korukban tisztképző katonai tanintézetekbe került személyek közül egy fő, — az akkor még négy évfolyamos hadapródiskolaként működő — Ludovika Akadémián, három fő a Magyar Királyi Honvédség nagyváradi hadapródiskolájában két fő a Császári és Királyi Hadsereg budapesti gyalogsági hadapródiskolájában, míg két fő a Császári és Királyi Hadsereg nagyszebeni gyalogsági hadapródiskolájában tanult. Ebben az életkorban hárman még a gimnáziumban, míg egy személy a Császári és Királyi Hadsereg morvafehértemplomi katonai főreáliskolában tanult.

A honvéd, illetve a „közös” hadapródiskolákban tanuló személyek közül egy-egy fő a harmadik évfolyam sikeres befejezése után a Magyar Királyi Honvéd Ludovika Akadémián, illetve a bécsújhelyi Császári és Királyi „Mária Terézia” Katonai Akadémián folytatta tanulmányait.

Az érettségizettek közül egy fő a — már három évfolyamos katonai akadémiaként működő — Ludovika Akadémiára nyert felvételt, míg a császári és királyi katonai főrealiskolát végzett személy a bécsújhelyi Császári és Királyi „Mária Terézia” Katonai Akadémián folytatta tovább a tanulmányait.

Ennek következtében a hivatásos tiszti rendfokozatát egy fő a még négy évfolyamos hadapródiskolaként működő Ludovika Akadémia elvégzését követően, két fő a honvéd hadapródiskolát elvégezve, két fő a már katonai akadémiaként működő Ludovika Akadémia befejezést követően, míg három fő a császári és királyi gyalogsági hadapródiskola, illetve két fő, a bécsújhelyi Császári és Királyi „Mária Terézia” Katonai Akadémia elvégzését befejezve nyerte el.

A tíz, hivatásos tisztté felavatott későbbi csendőrségi felügyelő mellett ketten az egyévi önkéntesi szolgálat, majd a tartalékos tiszti rendfokozat elnyerését követően eltöltött csendőrségi próbaszolgálat után kerültek be a hivatásos csendőrtiszti állományba.

A honvédségben, illetve az úgynevezett „közös haderőben” szolgáló tíz hivatásos katonatiszt közül, egy fő alig háromévi szolgálat után — az előírt csendőrségi próbaszolgálat sikeres teljesítését követően — került át a Magyar Királyi Csendőrség személyi állományába, míg egy fő az I. világháborús összeomlást követően az 1920-as évek elején letöltött csendőrségi próbaszolgálat után került át a Magyar Királyi Csendőrség személyi állományába.

A tíz hivatásos katonatiszt közül 1918 előtt öten szolgáltak a Magyar Királyi Honvédségben, míg öten a Császári és Királyi Hadsereg.

1919-ben a Magyarországi Tanácsköztársaság Vörös Hadseregében, illetve a fegyverletételig ahhoz tartozó Székely

Hadosztályban a későbbi csendőri vezetők közül négyen szolgáltak. A tanácsköztársaság 1919. VIII. 1-ei összeomlását követően mind a tizenkét későbbi csendőri vezető a Nemzeti Hadsereg,¹⁶ illetve a Magyar Királyi Csendőrség tisztjeként szolgált tovább. A Magyar Királyi Csendőrség későbbi vezetői köréből a Székely Hadosztály tisztjeként román hadifogságba került két személy, ők 1920-ban térhettek vissza Magyarországra és attól kezdődően szolgálhattak a Nemzeti Hadseregben.

A vizsgálatban szereplő tizenkét személy közül 1914 előtt négyen végezték el a Császári és Királyi Hadsereg vezérkari tisztképző intézményét, a Bécsben működő Hadiiskoláját, míg egy fő 1920 után a Magyar Királyi Honvédség vezérkari tisztképző intézményét — a „rejtés” miatt akkori nevén a „Ludovika Akadémia tiszti továbbképző tanfolyam”-át —, a Magyar Királyi Honvéd Hadiakadémiát.

Ha azt nézzük, hogy a Magyar Királyi Csendőrség felügyelői beosztását elnyert tizenkét személy a katonai-csendőri szolgálatának évei miként alakultak, akkor meglepő adattal találkozhatunk. Nevezett tizenkét személy esetében azt tapasztaljuk, hogy a Magyar Királyi Csendőrség legmagasabb vezetői/parancsnoki beosztásába kinevezettek közül mindösszesen négyen teljesítettek a Magyar Királyi Csendőrség kötelékében szolgálatot, mielőtt a csendőrség felügyelői beosztásba kerültek volna. Nevezetesen BARISS Árpád, aki 1890-től, CSÁKY Zsigmond, aki 1889-től, SCHILL Ferenc, aki 1900-tól és TEMESVÁRI Endre, aki 1922-től szolgált csendőrtisztként. NEMEREY Márton, a csendőrség felügyelőjévé történt kinevezése előtt, már, mint tábornok került a csendőrség felügyelője helyettesi szolgálati beosztásába, melyet egy esztendeig töltött be. Ez azonban megítélésem szerint nem tekinthető érdemi csendőri szolgálatnak. Ezek az adatok azért is érdekesek, mivel a dualizmus időszakában a Magyar Királyi Csendőrség vezetőinek többsége a testület személyi állományának a köréből került kinevezésre.

Elmondható tehát, hogy a Magyar Királyi Csendőrség 1919 és 1945 közötti felügyelőinek kétharmada csendőrtiszti szolgálat nélkül került beosztásába, ami egyébként alapvetően katonai beosztásnak volt tekinthető a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője számára készített dualizmuskori és két világháború közötti szervezeti határozványokban foglaltak szerint egyaránt.¹⁷

Ha megnézzük, hogy ki mennyi ideig állt a csendőrség élén a csendőrtiszti szolgálattal rendelkezők közül, akkor azt tapasztaljuk, hogy BARISS Árpád tizenkét napig, CSÁKY Zsigmond 18 hónapig, SCHILL Ferenc 39 hónapig és TEMESVÁRI Endre 6 hónapig.

S hogy a Magyar Királyi Csendőrség két világháború közötti vezetői mennyi ideig szolgáltak ebben a beosztásban?

Általában a másfél - két esztendő volt a jellemző, de természetesen voltak eltérések is. Ha az 1919. augusztusi „sajátos” helyzetet nem számítjuk, akkor azt láthatjuk, hogy a már korábban említett, SCHILL Ferenc pályafutását befolyásoló „puccsot”, illetve a második világháború befejeződése „megszakította” pályafutásuktól eltekintünk akkor következő adatokkal találhatjuk szembe magunkat:

- SZÁHLENDER Béla 63,5 hónap;
- SZINAY Béla 58 hónap;
- NEMEREY Márton 40 hónap (ezt megelőzően 12 hónapig a felügyelő helyettese);
- SCHILL Ferenc 39 hónap;
- KONTZ Sándor 25 hónap;
- FARAGHO Gábor 23 hónap;
- FOLKUSHÁZY Lajos 18 hónap;
- FALTA László 18 hónap;
- CSÁKY Zsigmond 18 hónap (ebből 10 hónap ideiglenesen megbízva);
- FINTA József 6 hónap;
- TEMESVÁRI Endre 6 hónap;
- BARISS Árpád 12 nap.

A felsorolt személyek közül SCHILL Ferencet egy puccsban való érintettség miatt mentették fel a beosztásából, FARAGHO Gábor a nyilas-hungarista hatalomátvétel miatt került felmentésre, míg FINTA József és TEMESVÁRI Endre pályafutásának a világháború befejezte vetett végét.

Hány és milyen nyelveken voltak képesek megszólalni a csendőrség felügyelői?

Nyilván az Osztrák-Magyar Monarchia örökségének (is) betudható, hogy a tizenkét személy közül tízen tökéletesen, míg ketten gyengén használták a német nyelvet. Nyolcan beszéltek, írtak, olvastak franciául, akik közül tökéletesen egy személy, jól kettő, gyengén öt bírta a nyelvet. Románul öten beszéltek, gyengén. Szlovákul négyen, közülük egy tökéletesen, míg oroszul jól egy fő, kettő pedig gyengén beszélt. Egy személy — ugyanaz — tökéletesen használta a horvát és a szerb nyelvet, egy személy tudott gyengén angolul, olaszul, bolgárul és szlovénül, míg egy személy gyengén csehül.

Két nyelvet ismert és használt öt fő — FALTA László, FINTA József, SCHILL Ferenc, SZÁHLENDER Béla, SZINAY Béla és TEMESVÁRI Endre, három nyelvet BARISS Árpád, CSÁKY Zsigmond és NEMEREY Márton, négyet FOLKUSHÁZY Lajos és KONTZ Sándor, míg kilencet FARAGHO Gábor.

Katonai-csendőri pályafutásuk kapcsán elmondható, hogy szinte valamennyi személy esetében a Magyar Királyi Csendőrség felügyelői beosztása volt a pályafutás csúcsa. S ezen beosztásba általában az 50. életévük betöltése után kerültek. 49 évesen lett a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője egy fő, 51 évesen három fő, 52 évesen három fő, 53 évesen két fő, 54 évesen egy fő és 55 évesen két fő.

E beosztásba már szinte kivétel nélkül tábournoki rendfokozatot elérve kerültek kinevezésre — az 1919. augusztusi helyzetet leszámítva — az adott személyek. A tábournoki rendfokozatot a kinevezése után nyerte el CSÁKY Zsigmond, míg mindenki más már abban a rendfokozatban szolgált. A tábournoki rendfokozatot 48 évesen egy fő, 49 évesen két fő, 50 évesen két fő, 51 évesen egy fő, 52 évesen egy fő, 53 évesen

egy fő, míg 55 évesen egy fő nyerte el. Egy személy esetében nem ismeretes a tábornokká történt kinevezés időpontja, így nem tudható, hogy hány évesen „vált” tábornokká.

A Magyar Királyi Csendőrség felügyelője beosztásból — leszámítva a második világháború hozta helyzetet, illetve SCHILL Ferenc esetében a „puccs” ügyét — került szinte kivétel nélkül mindenki nyugállományba. CSÁKY Zsigmond esete annyiban kivétel, hogy a felügyelői beosztásából történt felmentése után a Magyar Királyi Csendőrség felügyelőjének adlátusa lett és azon beosztásból került nyugállományba.

A nyugállományba helyezések — a „normál viszonyok” fennállásakor — általában az 53-55. életévekre estek. A honvédségben és csendőrségben ugyanis 36 évet lehetett szolgálni — azon felül csak államfői külön engedéllyel — és a szolgálati idő a tisztté történt felavatástól számított. A 36 szolgálati évet azonban viszonylag csak kevesen „szolgálták le”, általában 32-34 szolgálati év után következett a nyugállományba helyezés. A jelen vizsgálatban szereplők többsége esetében ugyanakkor az mondható el, hogy a többségük 36, illetve 35, 34 szolgálati év után került nyugállományba. SZINAY Béla 37 évet, KONTZ Sándor, FALTA László, FOLKUSHÁZY Lajos, illetve NEMEREY Márton 36 évet, míg SZÁHLENDER Béla 35 évet szolgált. SCHILL Ferenc 35 év szolgálati viszony után még tényleges állományban volt, amikor szervezkedésben való részvétel gyanúja miatt felmentette beosztásából az államfő. 34 évet szolgált CSÁKY Zsigmond, míg 29 évet BARISS Árpád. Nem került nyugállományba katonai/csendőri szolgálatának lezárulásával FARGHO Gábor, FINTA József és TEMESVÁRI Endre. FARAGHO Gábor 1945-ben 35, FINTA József 33, míg TEMESVÁRI Endre 35 szolgálati évvel rendelkezett.

A II. világháború éveiben, a vizsgálatban szereplő személyek közül négyen teljesítettek tényleges szolgálatot, míg nyolcan már nyugállományban voltak, illetve már korábban elhunytak.

Ha azt nézzük meg, hogy a vizsgálatban szereplő tizenkét személy helyzete milyen volt 1944. X. 15-én / 1944. X. 16-án a nyilas-hungarista hatalomátvétel időpontjában, akkor azt láthatjuk, hogy: már nem élt három személy FALTA László, KONTZ Sándor, SCHILL Ferenc. Nyugállományban volt hat fő BARISS Árpád, CSÁKY Zsigmond, FOLKUSHÁZY Lajos, NEMEREY Márton, SZÁHLENDER Béla és SZINAY Béla. Tényleges szolgálatot teljesít három fő: FARAGHO Gábor, aki a Magyar Királyi Csendőrség és Magyar Királyi Rendőrség felügyelője volt és a Moszkvában tárgyaló magyar fegyverszüneti delegációt vezette, TEMESVÁRI Endre, aki Budapesten a csendőri és rendőri karhatalom parancsnoka volt és rövid időre a nyilas-hungarista hatalomátvétel idején német letartóztatásba került, továbbá FINTA József, aki a Magyar Királyi 7. Honvéd Póthadosztály parancsnokaként szolgált.

A nyilas-hungarista hatalomátvételt követően helyzetükben a következő változás történt: FINTA József a Magyar Királyi Csendőrség és a Magyar Királyi Rendőrség főfelügyelője,¹⁸ míg TEMESVÁRI Endre a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője lett, FARAGHO Gábor pedig nem tért vissza Moszkvából. FARAGHO Gábor az ott tárgyaló/szervezkedő magyar katonai vezetőkkel és emigrációban élő kommunista politikusokkal működött együtt és lett 1944. XII. 22-én a Debrecenben létrejött Ideiglenes Nemzeti Kormány tagja.

A II. világháború befejeződését a volt Magyar Királyi Csendőrség felügyelői közül négyen — BARISS Árpád, FALTA László, KONTZ Sándor, SCHILL Ferenc — nem éltek meg. Egy fő — CSÁKY Zsigmond 1945-ben, de közelebb nem ismert időpontban — elhalálozott. Az életben lévő hét személy közül egy fő, FOLKUSHÁZY Lajos elhagyta az országot, míg hatan Magyarországon maradtak.

Az utóbbiak közül FARAGHO Gábort igazolták és az Ideiglenes Nemzeti Kormány minisztere lett, de később kitelepítették. SZÁHLENDER Bélát igazolták, nem ismeretes, hogy bármilyen hátrány érte volna. SZINAY Bélát rendszeresen „zaklatta” az államvédelem és annak következtében önkezevel

vetett véget az életének 1948-ban. FINTA Józsefet 12 évi, NEMEREY Márton 6 évi, míg TEMESVÁRI Endrét 10 évi szabadságvesztésre ítélték a népbíróságok. Büntetésüket valamennyien letöltötték. TEMESVÁRI Endre 1958-ban elhagyhatta Magyarországot. Fiához Franciaországba távozhatott.

Ha a Magyar Királyi Csendőrség volt felügyelőinek az életútján végigtekintve az életút végét vizsgáljuk, akkor a következő adatokkal szolgálhatunk¹⁹:

Az elhunyt neve	A halálozás ideje	A halálozás helye	Az elhunyt életkora
SCHILL Ferenc	1931	Budapest	55 év *
FALTA László	1939	Budapest	55 év
KONTZ Sándor	1942	Budapest	72 év
BARISS Árpád	1944	Budapest	77 év
CSÁKY Zsigmond	1945	Bős	79 év
SZINAY Béla	1948	Budapest	68 év*
FARAGHO Gábor	1953	Kecskemét	63 év
SZÁHLENDER Béla	1955	Szigetszentmiklós	81 év
NEMEREY Márton	1958	Debrecen	70 év
TEMESVÁRI Endre	1964	Strasbourg (Franciaország)	73 év
FINTA József	1968	Sopron	79 év
Folkusházy Lajos	1972	Salzburg (Ausztria)	91 év

*öngyilkos.

Jegyzetek:

¹ (TÖRÖK Ferenc) „...1886. év október 13-án kelt legfelsőbb elhatározással Schatz Lajos csendőrezredes utódként a honvédelmi minisztérium IV. ügyosztályának vezetőjévé neveztetett ki, egyuttal megbízatván a magyar korona országaihoz tartozó csendőrség felügyelőjének teendőivel is. Ezen minőségben lett a katonailag szervezett csendőrség felügyelője a mindenkor honvédelmi miniszternek segédközege”.

- PRESZLY: *A csendőrség úttörői*. 32-33.p.

- PARÁDI: *A Magyar Királyi Csendőrség*. 52.p.

² SZUT-1881

³ SZHCSF-1902

⁴ Loc.cit. 3.p.

⁵ SZUT-1927

⁶ Loc.cit. 21.p.

⁷ Loc.cit. 22.p.

⁸ SZUT-1941

⁹ SZHCSF-1902: op.cit.

¹⁰ SZHCSF-1943

¹¹ Loc.cit. 3.p.

¹² Loc.cit.

¹³ A nyilas-hungarista hatalomátvételt követően 1944. XI. 1-étől a csendőrség és rendőrség felügyelője szolgálati állás — amely 1944. VII. 1-től volt rendszeresítve — a csendőrség és rendőrség főfelügyelője szolgálati állásra módosult. Alárendeltségében külön megjelent a csendőrség, illetve a rendőrség felügyelője. Erre való tekintettel úgy a főfelügyelő, mind a felügyelő személyét bevontam a vizsgálatba.

¹⁴ SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi – statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség vezetőiről*.

¹⁵ SZAKÁLY: *A magyar katonai elit 1938-1945*. 64-65.p.

¹⁶ A KÁROLYI Gyula gróf vezette szegedi ellenkormány hadügyminiszterének, HORTHY Miklós altengernagynak 1919. VI. 6-án kelt 40/1919. 1. számú hüm. rendeletére „Magyar nemzeti hadsereg” állítatott fel. 1920. IV. 1-től a hivatalos megnevezés magyar királyi Nemzeti Hadseregre módosult. 1922. I. 4-től a magyar haderő hivatalos megnevezése magyar királyi Honvédség-re változott.

¹⁷ SZHCSF-1902: op.cit. ; SZHCSF-1943: op.cit.

¹⁸ FINTA Józsefet 1945. I. 6-án megbízták a határrendészeti felügyelői beosztással is.

¹⁹ Itt adom meg a nevezett személyek által elért legmagasabb rendfokozatot, illetve a vitézi címet és jelzöt, mivel voltak, akik a Magyar Királyi Csendőrség felügyelője beosztásból történt felmentés után nyerték el azt, illetve érték el a magasabb rendfokozatot akár a „valóságosat”, akár a címzeteset.

- BARRIS Árpád, címzetes tábornok* (1921. V. 18.);

- kőrösszeghi és adorzáni gróf CSÁKY Zsigmond, címzetes altábornagy (1925. X. 19.)
- vitéz (1926. VI. 20.) bazédi és körpényesi KONTZ Sándor altábornagy (1923. IV. 1.),
- SZÁHLENDER Béla, altábornagy (1926. V. 1.);
- SCHILL Ferenc, tábornok (1927. XI. 1.);
- vitéz szinai SZINAY Béla, altábornagy (1936.);
- folkusfalvi FOLKUSHÁZY Lajos, altábornagy (1936. V. 1.);
- vitéz (193?) FALTA László, altábornagy (1937. V. 1.);
- vitéz (1927. VI. 26.) NEMEREY Márton, altábornagy (1941. V. 1.);
- vitéz (1927. VI. 26.) FARAGHO Gábor, vezérezredes (1944. IX. 27.);
- FINTA József, altábornagy (1944. XI. 1. , 1944.VII. 1-ei rang);
- vitéz (1927. VI. 26.) TEMESVÁRI Endre, vezérőrnagy (1943. V. 1.)

* A tábornoki elnevezés 1941. július 29-ével vezérőrnagyira módosult. A nevek mellett az adott időben használatos elnevezést adtam meg.

SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi – statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség vezetőiről.* op.cit. 73.p. , 90-91.p. , 145-146.p. , 227-228.p. , 213-214.p. , 233-234.p. , 115-116.p. , 106-107.p. , 171-172.p. , 108-109.p. , 112-113.p. , 245-246.p.

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:

MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK

PARÁDI	—	PARÁDI József: <i>A Magyar Királyi Csendőrség. Az első magyar polgári, központosított, közbiztonsági őrtisztület 1881-1945.</i> Budapest, 2012, Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történelmi Tudományos Társaság. 281 p. HU-ISBN 978 963 08 4794 0. /A magyar rendvédelem-történet öröksége, 2/ HU-ISSN 2062-8447.
PRESZLY	—	PRESZLY Lóránd: <i>A csendőrség úttörői.</i> Budapest, 1926, Hírlap Nyomda. 378 p.
SZAKÁLY: <i>A magyar katonai elit 1938-1945.</i>	—	SZAKÁLY Sándor: <i>A magyar katonai elit 1938-1945.</i> Budapest, 1987, Magvető Könyvkiadó. 272 p. HU-ISBN 963 14 1081 1. /Nemzet és emlékezet./ HU-ISSN 0231-0910.

SZAKÁLY: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi – statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség vezetőiről.*

— SZAKÁLY Sándor: *Akik a magyar királyi csendőrséget 1919 és 1945 között vezették. Történelmi – statisztikai áttekintés a magyar királyi csendőrség vezetőiről.* Budapest, 2014², (Második, javított és bővített kiadás), Magyar Napló – VERITAS Történetkutató Intézet. 301 p. HU-ISBN 978 963 99 6172 2.

SZABÁLYZATOK

SZUT-1881

— *Utasítás a Magyar Királyi Csendőrség számára.* Budapest, 1881, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság. 192 p.

SZHCSF-1902

— *Szervi határozványok a csendőrségi felügyelőség számára.* Budapest, 1902, Pallas Részvénytársaság Nyomdája. 7 p.

SZUT-1927

— *Szervezeti és szolgálati utasítás a m. kir. csendőrség számára.* Budapest, 1927, Pallas Részvénytársaság Nyomdája. 384 p.

SZUT-1941

— *Szervezeti és szolgálati utasítás a m. kir. csendőrség számára.* Budapest, 1941, Stádium Sajtóvállalat Rt. 414 p.

SZHCSF-1943

— *Szervi határozványok a m. kir. csendőrség felügyelője számára.* Budapest, 1943, Athenaeum. 8 p.